16/12/2020

Τα ζώα της φάτνης

/ Πνευματικά Αποσπάσματα

Στη βυζαντινή εικόνα της Γεννήσεως του Σωτήρος το κεντρικό πρόσωπο, το θείο Βρέφος, -εικονίζεται μέσα σε σπήλαιο ανάμεσα σε ζώα· η μάλλον τα ζώα είναι σκυμμένα πάνω Του· είναι πάντοτε δύο και είναι συγκεκριμένα: ένας «βους» (βόδι) και ένας «όνος» (γαϊδουράκι).

Δηλώνεται έτσι ότι ο Υιός του Θεού γεννήθηκε ως άνθρωπος όχι σε παλάτι βασιλικό, ούτε καν σε σπίτι όπου μένουν άνθρωποι, αλλά σε στάβλο, σε σπηλιά που χρησίμευε ως κατάλυμα ζώων! Υπενθυμίζει δηλαδή τις πολύ ταπεινές συνθήκες υπό τις οποίες γεννήθηκε ο Κύριος, που ήταν η αρχή των αλλεπάλληλων ταπεινώσεων που καταδέχθηκε να υπομείνει στην επί γης ζωή Του για τη σωτηρία μας μέχρι την Άκρα Ταπείνωση του σταυρικού Πάθους Του!

Δεν πρόκειται όμως μόνο γι᾽ αυτό. Η παρουσία των δύο συγκεκριμένων ζώ-ων κοντά στο νηπιάσαντα Θεό υπενθυμίζει κυρίως την εκπλήρωση δύο προφητειών της Παλαιάς Διαθήκης, των προφητών Αμβακούμ και Ησαΐα.

Ο προφήτης Αμβακούμ με το προφητικό του βλέμμα διακρίνει την ενανθρώπηση του Υιού του Θεού, που επρόκειτο να συμβεί μετά από αιώνες, και λέγει στον Υιό μεταξύ των άλλων: «Εν μέσω δύο ζώων γνωσθήση» (Αμβ. γ΄ 2). Στο χωρίο αυτό έχουν δοθεί πολλές ερμηνείες· αυτή που μας ενδιαφέρει εδώ είναι η εξής: Θα γνωρισθείς ανάμεσα σε δύο ζώα. Ο Θεός «εφανερώθη εν σαρκί» (Α΄ Τιμ. γ΄ 16),

έγινε γνωστός κατ᾽ αρχάς μεταξύ δύο ζώων. Επομένως η βυζαντινή αγιογραφία είναι σαν να μας λέει: Κοιτάξτε αυτό το βρέφος! Είναι ο Μεσσίας που προφήτευσε ο προφήτης Αμβακούμ.

Πιο σαφής είναι η προφητεία του προφήτη Ησαΐα: «Έγνω βούς τον κτησάμενον και όνος την φάτνην του κυρίου αυτού, Ισραήλ δε με ουκ έγνω και ο λαός με ου συνήκε» (Ησ. α΄ 3). Εδώ ομιλεί ο Θεός με παράπονο για την -αχαριστία και απιστία των Ισραηλιτών και λέει: Το βόδι γνωρίζει τον ιδιοκτήτη που το φρον-τίζει, και το γαιδουράκι ξέρει τη φάτνη του κυρίου του. Αντίθετα, ο περιούσιος λαός μου, ο Ισραήλ, που τόσο τον έχω ευεργετήσει, δεν με αναγνωρίζει ειλικρινά Κύριό του, δεν με νιώθει.

Η παράδοση της Εκκλησίας εφάρμοσε το χωρίο στην περίσταση της Γεννήσεως. Τα ζώα της φάτνης αναγνώρισαν τον Δεσπότη τους, τον Κύριο του ουρανού και της γης. Τον αναγνώρισαν και Τον προσκύνησαν. Οι Ιουδαίοι όμως δεν Τον αντιλήφθηκαν. Δεν υπήρχε χώρος στο πανδοχείο της Βηθλεέμ για την Παρθένο και τον κυοφορούμενο Μεσσία, οι πόρτες των Βηθλεεμιτών έμειναν κλειστές για τον ερχόμενο Κύριο, και οι καρδιές τους παγωμένες. Ελάχιστες αγνές καρδιές βρέθηκαν άξιες και πρόθυμες να Τον προσκυνήσουν, οι ποιμένες.
Το παράπονο του Θεού στη συγκεκρι-μένη προφητεία τονίζεται ακόμη περισσότερο από το είδος των ζώων που συγ-κρίνονται με τους ανθρώπους – Ι--σ-ραηλίτες. Είναι δύο ζώα γνωστά για τη χαμηλή νοημοσύνη τους· -μάλιστα, προκειμένου για τον όνο, και για το πείσμα του. Δύο ζώα που οι ονομασίες τους χρησιμοποιούνται υβριστικά από τους ανθρώπους. Αυτά κατάλαβαν την παρουσία του Θεού στη γη· ο άνθρωπος, η κορωνίδα της ορατής δημιουργίας, δεν την κατάλαβε – γεγονός που καταδει-κνύει το κατάντημα του ανθρώπου: «άνθρωπος εν τιμή ων ου συνήκε, παρα-συνεβλήθη τοις κτήνεσι τοις ανοήτοις και ωμοιώθη αυτοίς» (Ψαλ. μη΄ [48] 13). Ο άνθρωπος, ενώ τιμήθηκε από τον Θεό με το «κατ᾽ εικόνα», δεν το αντιλήφθηκε, δεν το εκτίμησε αυτό. Αλλά με τις αμαρτίες του έκανε τον εαυτό του όμοιο με τα ζώα, που δεν έχουν λογικό όπως αυτός.

Σύμφωνα με αυτή την προοπτική τα δύο ζώα συμβολίζουν και κάτι άλλο: τον άνθρωπο που αποκτηνώθηκε από την αμαρτία, τον οποίο ελεεί ο Θεός και προσφέρεται σ᾽ αυτόν ως «ο άρτος ο ζων ο εκ του ουρανού καταβάς» (Ιω. Ϛ΄ 51), η πνευματική τροφή που θα του δώσει την αληθινή ζωή, τη ζωή της κοινωνίας με τον Θεό, που θα τον κάνει άνθρωπο αληθινό, θεό κατά χάριν.
Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος στη χριστουγεννιάτικη ομιλία του -διακρίνει στα δύο ζώα τους δύο «λαούς»: το βο--δι, νομικώς καθαρό ζώο (βλ. -Λευιτ. ια΄ [11]), συμβολίζει τους Ιουδαίους, οι ο--ποίοι «μηρυκάζουν» (όπως το βόδι) το Νόμο του Θεού· ο όνος, νομικώς ακάθαρτο, συμβολίζει τους ειδωλολάτρες (βλ. PG 36, 332Α).

Τα δύο διαφορετικά ζώα συνάζονται κοντά στο Σωτήρα, που έρχεται να δημιουργήσει τη μία οικογένεια της Εκκλησίας, μέσα στην οποία «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην…», αλλά «πάντες» είναι «εις εν Χριστώ»· όλοι οι πιστοί έχουν γίνει ένας νέος άνθρωπος με την ένωσή τους με τον Χριστό (Γαλ. γ΄ 28). Δεν ισχύουν πλέον διαφορές εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως και φύλου. Τώρα υπάρχει ο εν Χριστώ άνθρωπος, «ο καινός άνθρωπος» (Εφ. β΄ 15), ο αναγεννημένος, ο αγιασμένος, ο άνθρωπος της Χάριτος, που οι διαθέσεις, τα λόγια, οι πράξεις του έχουν τη σφραγίδα του Αγίου Πνεύματος.

Δύο ζώα κοντά στη φάτνη του νεογέννητου Χριστού! Πόσα μηνύματα: το μυστήριο της αποδοκιμασίας του Μεσσία, ο φοβερός ξεπεσμός του ανθρώπου, η χαρά για ένα καινούργιο ξεκίνημα της ανθρωπότητας· η ελπίδα τέλος για μια καινούργια αρχή και στη δική μας προσωπική ζωή!

Από τη Χρυσούλα Χρ. Μότσιου-Τσανά, Δρ Θεολογίας Α.Π.Θ.